

Балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың педагогтері мен бейіні бойынша мамандарына арналған «Концертмейстердің кәсіби құзыреттіліктерін жетілдіру» біліктілікті арттыру курсының білім беру бағдарламасы

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың педагогтері мен бейіні бойынша мамандарына арналған «Концертмейстердің кәсіби құзыреттіліктерін жетілдіру» біліктілікті арттыру курсының білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) балаларға музыкалық қосымша білім беруді дамытуға және әрі қарай жетілдіруге қатысты сұрақтарды қамтиды, педагогтердің теориялық, практикалық білімдерін жаңартуды және кәсіби дағдыларын кеңейтуді, оларға әдістемелік көмек көрсетуді қарастырады.

2. Бағдарлама Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК педагогтердің кәсіби қиындықтары мен қажеттіліктерін сауалнама жүргізу арқылы диагностикалау, сондай-ақ қолданыстағы талаптардың өзгеруі немесе жаңа талаптардың пайда болуы негізінде Қазақстан Республикасының заңнамалық және нормативтік құқықтық актілерін талдау жолымен әзірленді.

3. Біліктілікті арттыру курсының (бұдан әрі – Курс) ұзақтығы 80 сағатты құрайды. Сабақ кестесін құрастыру барысында ғылымның және педагогикалық технологиялардың жаңалықтары ескеріле отырып, Бағдарлама тақырыбына өзгеріс енгізуге болады.

4. Курстың білім беру процесі оқытудың интерактивті формалары арқылы жүзеге асырылады: дәріс, практикалық сабақ, шығармашылық шеберхана, шағын топтарда жұмыс, дөңгелек үстел, конференция, тренинг.

5. Бағдарлама музыкалық қосымша білім беру ұйымдары педагогтері мен бейіні бойынша мамандарының кәсіби және педагогикалық шеберліктерін жетілдіруге бағытталған.

6. Бағдарлама жинақталған тәжірибесін таратқан педагогтермен және бейіні бойынша мамандармен тікелей байланысуға, олардың қызметін инновациялық тұрғыдан талдау және зерделеу тәжірибесі негізінде педагогикалық қызметтің вариативтік моделін құруға мүмкіндік береді.

7. Бағдарлама оқыту бағдарламаларын жүргізу әдістемелерін дамытуға және жетілдіруге, музыкалық пәндерді оқытудың дәстүрлі және инновациялық әдістерін қолдану арқылы педагогтердің музыкалық шығармашылығын танытуға ықпал етеді.

2-тарау. Глоссарий

8. Бағдарламада қолданылатын ұғымдар:

1) дирижер – орындаушылық ұжыммен дайындық жұмыстарын жүргізеді, концерт, спектакль кезінде оның басшысы ретінде әрекет етеді, екпінді, динамикалық реңктерді, орындаушылардың немесе жекелеген солистердің белгілі бір топтарының кіру сәтін көрсетеді; ансамбль құрады және орындаудың техникалық үйлесімділігіне қол жеткізеді;

2) оркестрдің концертмейстері – оркестрдегі бірінші скрипка; бірінші скрипкалар тобының концертмейстері. Қажет болған жағдайда концертмейстер дирижерді ауыстырады;

3) концертмейстер – вокалистер, аспапшылар, балет әртістері бар туындыны немесе партияны үйренетін және олармен концерттерде өнер көрсететін пианист;

4) шеберлік сынып – кәсіби мамандар үшін шығармашылық қызметтің белгілі бір саласында жүргізілетін оқыту әдісі мен практикалық шеберлікті жетілдіру жөніндегі нақты сабақ

5) музыкант – музыканы орындаушы: аспапшы, вокалист немесе дирижер;

6) музыкалық есту қабілеті – адамның музыкалық дыбыстардың жеке қасиеттерін: биіктігін, дыбысын, тембрін қабылдау қабілеті, сондай-ақ музыкалық жүйе мен музыкалық шығармалардағы дыбыстар арасындағы функционалдық байланысты сезіну қабілеті. Музыкалық есту қабілеті музыкалық-практикалық қызметте дами алады. Музыкалық есту қабілетінің бірнеше түрі бар: абсолютті, салыстырмалы, ішкі және т. б.;

7) инклюзивті білім беру – ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білімге тең қол жеткізуді қамтамасыз ететін процесс.

3-тарау. Бағдарлама тақырыптары

9. Теориялық және практикалық академиялық сағаттар саны көрсетілген Бағдарлама тақырыптары:

1) нормативтік құқықтық модуль – 6 сағат (6 – теория).

Кіріспе. Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім беру: жағдайы және даму келешегі – 2 сағат (2 – теория).

Балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қызметтерін реттейтін заңнамалық және нормативтік құқықтық негіздері – 2 сағат (2 – теория).

Қосымша білім беру ұйымдарында жемқорлыққа қарсы күрес шаралары – 2 сағат (2 – теория);

2) психологиялық-педагогикалық модуль – 10 сағат (4 – теория, 6 – практика). Балаларға қосымша білім беру ұйымдарындағы оқу процесінің психологиялық-педагогикалық аспектілері – 2 сағат (2 – теория).

Балалар бірлестігінің теориясы мен практикасының психологиялық-педагогикалық негіздері – 2 сағат (2 – теория).

Баланың жағдайын психологиялық-педагогикалық диагностикалау – 2 сағат (2 – практика).

Балалар бірлестігі жағдайында шығармашылық қызмет арқылы әрекеттесу психологиясы – 2 сағат (2 – практика).

Балалардың дарындылығының психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері – 2 сағат (2 – практика);

3) теориялық-технологиялық модуль – 16 сағат (12 – теория, 4 – практика).

«Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясын, «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайында өскелең ұрпақтың бойында рухани-адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеудің өзекті мәселелері – 4 сағат (4 – теория).

Балаларға қосымша білім беруді дамытудың міндеттері мен келешегі. Педагогикалық және әдістемелік технологиялар – 4 сағат (4 – теория).

Балаларға қосымша білім беру мен тәрбиенің заманауи үрдістері: тәжірибе, мәселелер, келешегі – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Балаларға музыкалық қосымша білім беру тәжірибесіне заманауи педагогикалық технологияларды енгізу – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика);

4) практикаға бағдарланған модуль – 48 сағат (10 – теория, 38 – практика).

Концертмейстер жұмысының міндеттері мен ерекшелігі. Концертмейстердің кәсіби қызметіне қажетті қабілеттері, біліктері және дағдылары – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Концертмейстердің педагогпен және білім алушымен сабақтағы жұмысы – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен концертмейстер жұмысының ерекшелігі – 4 сағат (4 – практика).

Концертмейстердің солистермен және вокалдық ансамбльмен жұмыс істеуге шығармашылық қатысуы - педагогикалық, психологиялық, шығармашылық қызметтері. Концертмейстердің балалар хорымен жұмысы – 4 сағат (4 – практика).

Байқау қызметі білім алушының даму факторы ретінде. Байқау репертуарын іріктеу және талдау – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Балалар музыка мектептерінің және өнер мектептерінің аспаптық сынып оқушыларының концерттік қызметіндегі концертмейстердің рөлі – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Қазақ халық аспаптарының жеке орындаушыларымен концертмейстер жұмысының ерекшелігі – 4 сағат (4 – практика).

Концертмейстердің вокалистермен жұмысындағы қызметінің ерекшелігі – 2 сағат (2 – практика).

Концертмейстердің педагогпен жұмысы. Вокалдық-хор орындау саласында оқушыларды оқытуда STEAM технологияларын қолдану – 2 сағат (2 – практика).

Концертмейстердің скрипка сыныбындағы жұмысының ерекшеліктері. Музыкалық-эстрадалық бағыттағы концертмейстер жұмысында медиа-көністікті пайдалану және мультимедиялық технологияларды қолдану – 4 сағат (4 – практика).

Концертмейстердің халық аспаптары сыныбындағы жұмысының ерекшеліктері. Жеке және ұжымдық музыкада интерактивті әдістерді қолдану – 4 сағат (2 – теория, 2 – практика).

Хореография сыныбындағы концертмейстер жұмысының ерекшеліктері – 4 сағат (4 – практика).

Концертмейстердің өзіндік жұмысы – 2 сағат (2 – практика).

Жоба қорғау – 2 сағат (2 – практика).

Барлығы – 80 академиялық сағат: теория – 32, практика – 48.

4-тарау. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

10. Бағдарлама мақсаты: педагогтер мен бейіні бойынша мамандардың білімдерін жаңғыртуға және кәсіби шеберліктерін жетілдіруге жағдай жасау.

11. Бағдарлама мақсатына жету үшін келесі міндеттер айқындалған:

1) музыкалық бағыттағы қосымша білім беру ұйымдарының педагогтері мен бейіні бойынша мамандарының кәсіби құзыреттілігін дамыту;

2) қосымша білім беру жүйесіндегі заңнамалық және нормативтік құқықтық актілердегі музыкалық бағыттағы жұмысты ұйымдастыру бойынша жаңартулармен тыңдаушыларды таныстыру;

3) музыкамен жұмыс жағдайында оқыту мен тәрбиелеудің әр алуан түрлеріне кіріктірілген тәсілдерді енгізу;

4) педагогикалық қызметтің жекелеген компоненттерін немесе қазақ ұлттық аспаптарында оқытудың мән-мәтінінде тұтас білім беру үдерісін жобалау;

5) әр баланың өз шамасын дамытуда белсенді, өз бетінше және нәтижелі іс-әрекеті үшін жағдай жасау;

6) педагогтерге әдістемелік және практикалық көмек көрсету.

12. Курс соңында балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың педагогтері мен бейіні бойынша мамандарының білімдері жаңартылады және кәсіби құзыреттіліктерінің дағдылары жетілдіріледі.

Курс соңында тыңдаушылар:

1) біледі:

балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қызметін реттейтін заңнамалық және нормативтік құқықтық негіздерін;

Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім беруді дамытудың жағдайын және келешегін;

білім беру ұйымдарындағы жемқорлыққа қарсы күрес шараларын;

«Мәңгілік ел» жалпы ұлттық идеясының, «Рухани жаңғыру» бағдарламасының негізінде балалармен және жасөспірімдермен тәрбие жұмысының бағыттарын;

тәрбиенің негізгі қағидаларын (адамгершілік, отансүйгіштік, руханият, төзімділік және тағы басқаларды);

білім берудегі жүйелі, құзыретті және іс-әрекеттік тәсілдің мәнін;

2) меңгереді:

балалардың ақпаратты қабылдау қабілетін бағалау және баланың жағдайын психологиялық-педагогикалық болжау үшін психологиялық-педагогикалық негіздерді пайдалануды;

жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық стилде тұлғалық бағдарлы тәсілді және балаларға білім беруді ұйымдастыру әдісі мен қисынын практикада қолдануды;

балаларға қосымша білім беру ұйымдарында өзара әрекеттестік ерекшеліктерін, коммуникация мен тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын қолдануды;

балалардың даму ортасын қайта құруға белсенді қатысуды;

музыкалық бағыттағы балаларға қосымша білім беру ұйымдарына арналған білім беру бағдарламаларын, оқу-әдістемелік құралдарын іске асыруды;

оқытудың әрбір кезеңінде бағалау өлшемдерінің әр түрлі үлгілері мен құралдарын қолдануды;

3) дағдысын қалыптастырады:

қазіргі заманғы педагогикалық технологиялармен, қосымша музыкалық білім алушылармен концертмейстерлік практикада стильдік тәсілді қолданады;

ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасаудағы инновациялық технологиялар;

концертмейстер қызметінің шығармашылық және педагогикалық аспектілері.

5-тарау. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

13. Бағдарламаның құрылымы:

1) жалпы ережелер;

2) глоссарий;

- 3) Бағдарлама тақырыптары;
- 4) Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері;
- 5) Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны;
- 6) оқу процесін ұйымдастыру;
- 7) Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуі;
- 8) оқу нәтижелерін бағалау;
- 9) курстан кейінгі қолдау;
- 10) негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі.

14. Бағдарламаның мазмұны төрт модульден тұрады:

- 1) нормативтік құқықтық;
- 2) психологиялық-педагогикалық;
- 3) теориялық-технологиялық;
- 4) практикаға бағдарланған.

15. Нормативтік құқықтық модуль балаларға қосымша білім берудің заңнамалық, нормативтік құқықтық базасының жаңару, қазақстандық білімнің жаңғыру бағыттары бойынша сұрақтарды ашады.

Модульдің болжамды тақырыптары:

1) балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың қызметтерін реттейтін заңнамалық және нормативтік құқықтық негіздері;

2) Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім беру: жағдайы және даму келешегі;

3) білім беру ұйымдарында жемқорлыққа қарсы күрес шаралары.

16. Психологиялық-педагогикалық модуль жас ерекшеліктерін ескере отырып, балаларды тәрбиелеудің, бала тұлғасын дамытудың психологиялық-педагогикалық аспектілері туралы білімдерін жетілдіруді болжайды, педагогикалық ұжымдағы тұлғааралық қарым-қатынас және шиеленістердің алдын алу мәселелерін қарастырады.

Модульдің болжамды тақырыптары:

1) балаларға арналған қосымша білім беру ұйымдарындағы білім беру процесінің психологиялық-педагогикалық аспектілері;

2) музыкалық мектептегі білім алушының жеке психологиясы;

3) жас орындаушы музыканттың концерттік жағдайының психологиялық ерекшеліктері.

17. Теориялық-технологиялық модуль дәстүрлі және жаңа педагогикалық, жобалық және зерттеу технологияларын, музыкалық қызметтің мазмұны мен нысандарын, оларды қолдану ерекшеліктерін, негізгі күтілетін нәтижелерді ашады.

Модульдің болжамды тақырыптары:

1) музыкалық білім берудің міндеттері мен келешегі;

2) қосымша музыкалық білімнің мазмұнын жаңарту;

3) музыкалық білімнің заманауи педагогикалық технологиялары;

4) білім мазмұнын жаңарту жағдайында педагогтардың ақпараттық коммуникациялық құзыреттерін қалыптастыру.

18. Практикаға бағдарланған модуль практикаға бағдарланған білім беруге көшу жағдайында педагогикалық қызметті жетілдіруге, музыкадан практикалық сабақтар барысында меңгеру мүмкін болатын инновациялық жобаларды іске асыруға ықпал етеді.

Модульдің болжамды тақырыптары:

- 1) концертмейстер жұмысының ерекшелігі;
- 2) концертмейстердің солистермен және вокалдық ансамбльмен жұмыс істеуге шығармашылық қатысуы – педагогикалық, психологиялық, шығармашылық функциялары. Концертмейстердің балалар хорымен жұмысы;
- 3) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен концертмейстер жұмысының ерекшелігі;
- 4) концертмейстердің педагогпен жұмысы. Оқушылардың вокалдық-хор орындаушылығын оқытуда STEAM технологиясын қолдану;
- 5) жеке және ұжымдық музицирлеуде интерактивті әдістерді қолдану, концертмейстердің өзіндік жұмысы.

6-тарау. Оқу процесін ұйымдастыру

19. Оқу процесін ұйымдастыру сабақтарды дәрісханалық және қашықтан оқытуды, сондай-ақ, тыңдаушылардың өз бетінше жұмыс жасауын қарастырады.

20. Бағдарлама педагогтердің шығармашылығын көрсету үшін дәстүрлі және инновациялық тәсілдерді қолдана отырып, қажетті жағдай жасайды. Бағдарлама заманауи талаптарға сәйкес балаларға көркем-эстетикалық бағыттағы қосымша білім беру қызметін, және даму үдерісін заңнамалық және нормативтік құқықтық, ғылыми-зерттеу, бағдарламалық-әдістемелік, практикалық қамтамасыз етуге, Қазақстан Республикасының қосымша білім беру сапасын жетілдіру бойынша мақсаттылық, тұтастық және әрекеттердің жүйелілігін қамтамасыз етуге бағытталған теориялық және практикалық сабақтарды қамтиды.

21. Білім беру процесі оқытудың интерактивті әдістері арқылы жүзеге асырылады: пікірсайыс, шеберлік сынып, бейнефильмдерді талқылау, мәселелерді бірге шешу, жобаны қорғау.

22. Курс тыңдаушыларының мақсатты тобы: меншік нысанына және ведомстволық бағыныстылығына қарамастан балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың педагогтері мен бейіні бойынша мамандары, мәдениет және өнер қызметкерлері.

7-тарау. Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуі

23. Кешенді оқу-әдістемелік қамтамасыз ету – бұл Бағдарламаның модульдері бойынша қажетті барлық оқу-әдістемелік құжаттардың және материалдардың көмегімен қосымша білім беру ұйымдарының педагогтері мен бейіні бойынша мамандарын оқытуды ұйымдастыру және оны іске асыру үшін қажетті жиынтық.

24. Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету мынадай материалдардан тұрады:
оқу-әдістемелік құралдар;
тренер/оқытушы/тьютор, тыңдаушыға арналған әдістемелік ұсынымдар;
дәріс конспектісі;
практикалық сабақтар бойынша құралдар;
білуін, меңгеруін, дағдысын бақылау материалдары;
гlossарий (анықтамалық, сөздік);
презентациялау және үлестірмелі материалдары;
практикалық сабақтың әдістемелік материалдары;
аудио, бейне және мультимедиялық материалдар;
негізгі, қосымша әдебиеттер ретінде тыңдаушыларға ұсынылатын оқу әдебиеттерінің тізімдері және басқалар.

Оқу-әдістемелік кешендер басылым (кітаптар, кітапшалар) нұсқасында, электронды түрінде де қолданылуы мүмкін.

25. Бағдарламаның модульдері бойынша оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

1) нормативтік құқықтық модуль – Қазақстан Республикасының білім мәселелері бойынша заңнамалық және нормативтік-құқықтық актілерімен;

2) психологиялық-педагогикалық модуль – электрондық оқыту ресурстарымен (аудио-, бейне- материалдары, анимация және суретпен сипаттау), тренингтің, практикалық сабақтың әдістемелік материалдарымен;

3) теориялық-технологиялық модуль – оқу-тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша бағдарламалармен, білім мазмұнын жаңарту бойынша әдістемелік ұсынымдармен, оқу-әдістемелік құралдарымен, оқу-анықтамалық (гlossарий, анықтамалық, сөздік және басқалар) материалдарымен;

4) практикаға бағдарланған модуль – заманауи оқу-әдістемелік кешендердің, практикалық сабақтардың, шеберлік сыныптардың, тренингтердің, презентациялау материалдарының әзірлемелерімен;

5) әр модуль – басылып шыққан немесе электронды нұсқадағы дәрістердің конспектілерімен іске асырылады.

8-тарау. Оқу нәтижелерін бағалау

26. Курс соңында балаларға қосымша білім беру бағдарламаларын іске асыратын ұйымдардың педагогтері мен бейіні бойынша мамандардың білімдерін жаңарту, толықтыру және кәсіби құзыреттілігінің дағдыларын жетілдіру қарастырылады.

27. Оқу процесінің соңында тыңдаушылардың білімдерін бақылау және бағалау (таңдау бойынша) мақсатында:

- 1) жобаны презентациялау;
- 2) қорытынды тестілеу өткізіледі.

28. Курс қорытындысы бойынша тест тапсырмалары:

- 1) білім беру жүйесіндегі заңнамалық және нормативтік құқықтық актілерді;
- 2) қосымша білім беру ұйымдарын басқаруға заманауи тәсілдерді;
- 3) шығармашылық қызмет процесінде психологиялық-педагогикалық аспектілерді;

4) оқытудың инновациялық технологиялары мен әдістерін білуге тиісті сұрақтарды қамтиды.

29. Курстың қорытындысы бойынша жобаны презентациялау оқыған модульдері бойынша жеке немесе топта зерттеу жұмысын қорғауды қарастырады.

30. Бағдарламаны іске асырудың қорытындысы бойынша бақылау жұмысын бағалау өлшемдері.

«Сынақ» (тест: 50 пайыз және одан жоғары) – педагог және бейіні бойынша маман орындалған тапсырманың проблемалық саласын біледі, шешілетін проблеманың бастапқы себептерін түсінеді, тапсырманы орындау үшін білімдерін қолданады, проблеманы шешу үшін тәсілдерді (әдістер, құралдар, нысандар, аспаптар және тағы басқа) талдайды және жинақтайды, күнделікті практика проблемаларын шешу үшін тапсырманы орындау маңыздылығын бағалайды.

«Сынақтан өтпейді» (тест: 50 пайыздан төмен) – педагог және бейіні бойынша маман орындалған тапсырманың проблемалық саласын жеткіліксіз біледі, шешілетін проблеманың бастапқы себептерін түсінбейді, тапсырманы орындау үшін білімдерін қолданбайды, проблеманы шешу үшін тәсілдерді (әдістер, құралдар, нысандар, аспаптар және тағы басқа) талдай алмайды және жинақтай алмайды, күнделікті практика проблемаларын шешу үшін тапсырманы орындау маңыздылығын төмен бағалайды.

9-тарау. Курстан кейінгі қолдау

31. Курстан кейінгі қолдау педагогтің жеке міндеттерін шешуге бағдарланған, мынадай элементтерден тұрады: өзін анықтауы, құзыреттілігінің өзектілігі, қайта байланыс, үздіксіздік. Курстан кейінгі кезең толық жасалған рефлексияны, Курстан соң олардың іске асыратын қызметі туралы шығармашылық есебін болжайды.

32. Курстан кейінгі қолдауда педагогтің қызметіне мынадай нысандар қолданылады:

- 1) кәсіби дамуының нәтижелері;

2) педагог курс өткен соң бірінші күнтізбелік жыл ішінде үштен кем емес өзіндік жұмысын ұйымдастыру және өткізу;

3) Курс өткен және алған білімін, біліктілігін, дағдыларын жұмыс тәжірибесінде қолданатын педагогтерді тәжірибе алмасу бойынша іс-шараларға қатысуға тарту, олардың іс-тәжірибесін көпшілік алдында мойындау (бұқаралық ақпарат құралдарындағы басылымдары);

4) Курс бағдарламасына түзету енгізу.

33. Педагогтің қызметіне курстан кейінгі қолдау мониторингі үш жыл бойы жылына бір рет сырттай немесе қашықтық нысанында өткізіледі.

34. Курстан соң әр тыңдаушы кәсіби дамуының жеке жоспарын даярлайды және курс ұйымдастырушыларына шығармашылық есебін жібереді.

10-тарау. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

35. Курстың оқу процесін өткізу барысында қолданылатын негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі:

1) Қазақ шығармаларының жинағы. Е. Ф. Бреусова ред. бойынша (құрастырушы Завацкая Г. А.) – Алматы, 2003 ж.;

2) Ғ. Банулов, Жағалова Г. Мектепке музыкалық-эстетикалық тәрбие беру және музыкалық үйірмелерді ұйымдастыру мәселелері. №3 (15) Мектептегі музыка, 2006ж.;

3) Лукьянова Р., Гринько Н., Мылтықбаева М., Сайгафарова Л., Шанбатырова Г., Шемякина Т. Сольфеджио 2ч. Двухголосие – Астана, 2005ж.;

4) Д. Кирнарская «Музыкальные способности». «Таланты XXI века», 2004г.;

5) З.Бекирова «Формирование познавательной активности на музыкальных занятиях». Музыка әлемінде. №4, 2006 г.;

6) Шиеленістік жағдайларды шешу, толеранттылық және әр алуан мәдени ортада әрекеттесу бойынша әлеуметтік құзыреттілікті қалыптастыру. Білім беру жүйесінің басшыларына, психологтарына, педагогтеріне және әлеуметтік қызметкерлеріне арналған әдістемелік құрал. Л.У. Асылбекова, «Республикалық қосымша-білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2013 ж.;

7) Қосымша білім беру педагогтерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту шарты ретінде әдістемелік қызмет жұмысын ұйымдастыру – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2014 ж.;

8) «Балаларға қосымша білім беру жүйесіндегі кәсіптік бағдар беру қызметі» әдістемелік ұсынымдары – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2015 ж.;

9) Денсаулық мүмкіндіктері шектеулі балалардың шығармашылық қабілетін дамыту бойынша әдістемелік ұсынымдар – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2014 ж.;

- 10) «STEAM білімді енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар» – Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана, 2017 ж;
- 11) Қазақстан Республикасында балаларға қосымша білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Нұр-Сұлтан, 2019 ж.;
- 12) «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Нұр-Сұлтан, 2019 ж.;
- 13) Дирижерлауды педагогикалық процесс ретінде оқыту: оқу құралы., Щедрин, И. И., ЧГАКИ 2011ж.;
- 14) Халықтық музыкалық шығармашылық: оқу құралы, Татарина Т. Л. 2016ж.;
- 15) 11-14 жастағы балаларға арналған музыкалық-интеллектуалдық викториналар: Балалар музыка мектептері мен балалар өнер мектептеріне арналған құрал: әдістемелік құрал, Ковалева Е. В., Владос. 2015ж.;
- 16) Теория и методика музыкального воспитания: оқу құралы, Дьяченко И. Ю., 2014ж.;
- 17) Концертмейстер сыныбында: педагогтің ой-өрісі. – М.: Музыка, Шендерович Е. м. 1996 ж.;
- 18) Психология музыкальных способностей. Б.М. Теплов – Москва, Академия, 1997 ж.;
- 19) Музыкальная психология. В. Петрушин – Москва, Академический проект/Трикта, 2008 ж.;
- 20) Компьютерный набор нот (Finale-2010). Жаңа бастағандар үшін практикалық құрал. В. Фурманов – Москва, Современная музыка, 2011 ж.;
- 21) Методика обучения игре на народных музыкальных инструментах. Жалпы курс: Оқу құралы. Н.А. Мицкевич – Кемеров мемлекеттік мәдениет және өнер университеті (КемММӨИ), 2007 ж.;
- 22) Музыкальные способности. Д. Кирнарская – Москва, 2004 ж.;
- 23) Вопросы исполнительской подготовки учителя музыки. - М.,1982.
- 24) Бейнесабактар «Балалардың көркем-эстетикалық шығармашылығы (музыкалық, көркем, сәндік-қолданбалы, театр, хореография, кино және басқа)» (12 бейнесабак) – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Нұр-Сұлтан, 2020 ж. <https://www.ziyatker.org/110>

**Образовательная программа курса повышения квалификации
«Совершенствование профессиональных компетенций концертмейстера»
для педагогов и специалистов по профилю организаций, реализующих
образовательные программы
дополнительного образования детей**

Глава 1. Общие положения

1. Образовательная программа курса повышения квалификации «Совершенствование профессиональных компетенций концертмейстера» для педагогов и специалистов по профилю организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования детей (далее – Программа), включает в себя круг вопросов, касающихся развития и дальнейшего совершенствования дополнительного музыкального образования детей, предусматривает обновление теоретических, практических знаний, умений и расширение профессиональных навыков педагогов, оказание им методической помощи.

2. Программа разработана РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования» Министерства образования и науки Республики Казахстан на основе анализа законодательных и нормативных правовых актов Республики Казахстан на предмет изменения действующих или появления новых требований, анализа ожиданий потребителей.

3. Продолжительность Курса повышения квалификации (далее – Курс) составляет 80 часов. При составлении расписания занятий допускаются изменения в учебно-тематическом плане с учетом обновлений науки и педагогических технологий.

4. Образовательный процесс Курса включает интерактивные формы обучения: лекция, практическое занятие, творческая мастерская, работа в малых группах, круглый стол, конференция, тренинг.

5. Программа направлена на совершенствование профессионального и педагогического мастерства педагогов и специалистов по профилю организаций дополнительного образования, осуществляющих музыкальное образование.

6. Программа позволяет напрямую взаимодействовать с педагогами и специалистами по профилю, обобщившими накопленный опыт, проанализировавшими свою деятельность с точки зрения инновационности и на основе изученного опыта спроектировать вариативную модель педагогической деятельности.

7. Программа способствует развитию и совершенствованию методики ведения обучающих программ, проявлению музыкального творчества

педагогов с применением традиционных и инновационных методов обучения музыкальным дисциплинам.

Глава 2. Глоссарий

8. Понятия, используемые в Программе:

1) дирижер – проводит подготовительную работу с исполнительским коллективом, выступает как его руководитель во время концерта, спектакля, указывая темп, динамические оттенки, момент вступления тех или иных групп исполнителей или отдельных солистов; создает ансамбль и добивается технической стройности исполнения;

2) концертмейстер оркестра – первая скрипка в оркестре; концертмейстер группы первых скрипок. При необходимости концертмейстер заменяет дирижера;

3) концертмейстер – пианист, разучивающий произведение или партию с вокалистами, инструменталистами, артистами балета и выступающий с ними на концертах;

4) мастер-класс – метод обучения и конкретное занятие по совершенствованию практического мастерства, проводимое в определенной области творческой деятельности для лиц, достигших достаточного уровня профессионализма;

5) музыкант – исполнитель музыки: инструменталист, вокалист или дирижер;

6) музыкальный слух – способность человека воспринимать отдельные качества музыкальных звуков: высоту, громкость, тембр; а также ощущать функциональные связи между звуками в музыкальной системе и в музыкальных произведениях. Музыкальный слух способен развиваться в музыкально-практической деятельности. Различают несколько видов музыкального слуха: абсолютный, относительный, внутренний и др.;

7) инклюзивное образование – процесс, обеспечивающий равный доступ к образованию для всех обучающихся с учетом особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей.

Глава 3. Тематика Программы

9. Тематика Программы с указанием количества теоретических и практических академических часов:

1) нормативный правовой модуль – 6 часов (6 – теория).

Введение. Дополнительное образование детей в Республике Казахстан: состояние и перспективы развития – 2 часа (2 – теория).

Законодательные и нормативные правовые основы регулирования деятельности организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования детей – 2 часа (2 – теория).

Антикоррупционные меры в организациях образования – 2 часа (2 – теория);

2) психолого-педагогический модуль – 10 часов (4 – теория, 6 – практика).

Психолого-педагогические аспекты образовательного процесса в организациях дополнительного образования детей – 2 часа (2 – теория).

Психолого-педагогические основы теории и практики детского объединения – 2 часа (2 – теория).

Психолого-педагогическая диагностика состояния ребенка – 2 часа (2 – практика).

Психология взаимодействия через творческую деятельность в условиях детского объединения – 2 часа (2 – практика).

Психолого-педагогические особенности одаренности детей – 2 часа (2 – практика);

3) теоретико-технологический модуль – 16 часов (12 – теория, 4 – практика).

Актуальные вопросы воспитания духовно-нравственных ценностей подрастающего поколения в условиях реализации общенациональной идеи «Мәңгілік ел», программы «Рухани Жаңғыру» – 4 часа (4 – теория).

Задачи и перспективы развития дополнительного музыкального образования детей. Педагогические и методические технологии – 4 часа (4 – теория).

Современные тенденции дополнительного музыкального образования и воспитания: опыт, проблемы, перспективы – 4 часа (2 – теория, 2 – практика).

Внедрение современных педагогических технологий в практику дополнительного музыкального образования детей – 4 часа (2 – теория, 2 – практика);

4) практико-ориентированный модуль – 48 часов (10 – теория, 38 – практика).

Задачи и специфика работы концертмейстера. Способности, умения и навыки, необходимые для профессиональной деятельности концертмейстера – 4 часов (2 – теория, 2 – практика).

Работа концертмейстера с педагогом и учащимся на уроке – 4 часа (2 – теория, 2 – практика).

Специфика работы концертмейстера с детьми с особыми образовательными потребностями – 4 часа (4 – практика).

Творческое участие концертмейстера в работе с солистами и вокальным ансамблем – педагогические, психологические, творческие функции. Работа концертмейстера с детским хором – 4 часов (4 – практика).

Конкурсная деятельность как фактор развития обучающихся. Подбор и изучение конкурсного репертуара – 4 часа (2 – теория, 2 – практика).

Роль концертмейстера в концертной деятельности учащихся инструментальных классов детских музыкальных школ и школ искусств – 4 часа (2 – теория, 2 – практика).

Специфика работы концертмейстера с солистами казахских народных инструментов – 4 часа (4 – практика).

Специфика работы концертмейстера в работе с вокалистами – 2 часа (2 – практика).

Работа концертмейстера с педагогом. Использование STEAM технологий в обучении учащихся вокально-хоровому исполнительству – 2 часа (2 – практика).

Особенности работы концертмейстера в скрипичном классе. Использование медиа-пространства и применение мультимедийных технологий в работе концертмейстера в музыкально-эстрадном направлении – 4 часа (4 – практика).

Специфика работы концертмейстера в классе народных инструментов. Использование интерактивных методов в сольном и коллективном музицировании – 4 часа (2 – теория, 2 – практика).

Особенности работы концертмейстера в классе хореографии – 4 часа (4 – практика).

Самостоятельная работа концертмейстера – 2 часа (2 – практика).

Защита проекта – 2 часа (2 – практика).

Всего – 80 академических часов: теория – 32, практика – 48.

Глава 4. Цель, задачи и ожидаемые результаты Программы

10. Цель Программы: создание условий для обновления знаний и совершенствования профессионального мастерства педагогов и специалистов по профилю.

11. Для достижения цели Программы определены следующие задачи:

1) развитие профессиональной компетентности педагогов и специалистов по профилю музыкального направления организаций дополнительного образования;

2) ознакомление слушателей с обновлениями в законодательных и нормативных правовых актах по организации работы музыкального направления в системе дополнительного образования;

3) внедрение интегрированных подходов к различным видам обучения и воспитания в условиях музыкальной деятельности;

4) проектирование отдельных компонентов педагогической деятельности или целостного образовательного процесса в контексте обучения на музыкально-теоретических дисциплинах;

5) создание условий для активной, самостоятельной и продуктивной жизнедеятельности каждого ребенка по развитию своего потенциала;

б) оказание методической и практической помощи педагогам.

12. По завершении Курса у педагогов и специалистов по профилю организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования детей, будут обновлены знания и совершенствованы навыки профессиональной компетентности.

По завершении Курса слушатели:

1) знают:

законодательные и нормативные правовые основы регулирования деятельности организаций образования, реализующих образовательные программы дополнительного образования для детей;

состояние и перспективы развития дополнительного образования детей в Республике Казахстан;

антикоррупционные меры в организациях образования;

направления воспитательной работы с детьми и подростками на основе общенациональной идеи «Мәңгілік ел», Программы «Рухани жаңғыру»;

основные принципы воспитания (гуманизм, патриотизм, духовность, толерантность и др.);

сущность системного, компетентностного и деятельностного подходов в образовании;

2) умеют:

пользоваться психолого-педагогическими основами оценки способностей детей воспринимать информацию и проводить психолого-педагогическую диагностику состояния ребенка;

применять на практике методику и логику организации обучения с учетом возрастных особенностей современных детей и личностно-ориентированный подход в педагогическом стиле;

применять навыки коммуникации и межличностного общения, особенности педагогического взаимодействия в организациях дополнительного образования детей;

активно участвовать в преобразовании среды развития детей;

реализовывать образовательные программы, учебно-методические пособия для организаций дополнительного образования детей музыкального направления;

применять различные модели и инструменты критериального оценивания на разных этапах обучения;

3) владеют:

современными педагогическими технологиями, используют стилевой подход в концертмейстерской практике с обучающимися дополнительного музыкального образования;

инновационными технологиями в работе с детьми с особыми образовательными потребностями;

творческими и педагогическими аспектами деятельности концертмейстера.

Глава 5. Структура и содержание Программы

13. В структура Программы:

- 1) общие положения;
- 2) глоссарий;
- 3) тематика Программы;
- 4) цель, задачи и ожидаемые результаты Программы;
- 5) структура и содержание Программы;
- 6) организация учебного процесса;
- 7) учебно-методическое обеспечение Программы;
- 8) оценивание результатов обучения;
- 9) посткурсовое сопровождение;
- 10) список основной и дополнительной литературы.

14. Содержание Программы состоит из четырех модулей:

- 1) нормативный правовой;
- 2) психолого-педагогический;
- 3) теоретико-технологический;
- 4) практико-ориентированный.

15. Нормативный правовой модуль раскрывает вопросы по обновлению законодательной, нормативной правовой базы дополнительного образования детей, направления модернизации казахстанского образования.

Примерные темы данного модуля:

- 1) законодательные и нормативные правовые основы регулирования деятельности организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования для детей;
- 2) дополнительное образование для детей в Республике Казахстан: состояние и перспективы развития;
- 3) антикоррупционные меры в организациях образования.

16. Психолого-педагогический модуль предполагает совершенствование знаний о психолого-педагогических аспектах воспитания детей, развития личности обучающегося с учетом возрастных особенностей, рассматривает проблемы межличностного общения в педагогическом коллективе и преодоление межличностных конфликтов.

Примерные темы данного модуля:

- 1) психолого-педагогические аспекты образовательного процесса в организациях дополнительного образования для детей;
- 2) психология личности обучающегося музыкальной школы;
- 3) психологические особенности концертного состояния юного музыканта-исполнителя.

17. Теоретико-технологический модуль раскрывает традиционные и новые педагогические, проектные и исследовательские технологии, содержание и формы музыкальной деятельности, особенности их применения, основные ожидаемые результаты.

Примерные темы данного модуля:

- 1) задачи и перспективы развития музыкального образования;
- 2) обновление содержания музыкального дополнительного образования;
- 3) современные педагогические технологии музыкального образования;
- 4) формирование информационно-коммуникационных компетентностей педагогов в условиях обновления содержания образования.

18. Практико-ориентированный модуль способствует совершенствованию педагогической деятельности в условиях перехода к практико-ориентированному образованию, реализации инновационных проектов, освоение которых возможно в ходе практических занятий по музыке.

Примерные темы данного модуля:

- 1) специфика работы концертмейстера;
- 2) творческое участие концертмейстера в работе с солистами и вокальным ансамблем – педагогические, психологические, творческие функции. Работа концертмейстера с детским хором;
- 3) специфика работы концертмейстера с детьми с особыми образовательными потребностями;
- 4) работа концертмейстера с педагогом. Использование STEAM технологий в обучении учащихся вокально-хоровому исполнительству;
- 5) использование интерактивных методов в сольном и коллективном музицировании, самостоятельная работа концертмейстера.

Глава 6. Организация учебного процесса

19. Организация учебного процесса предусматривает проведение занятий в аудиторной и дистанционной формах, а также самостоятельную работу слушателя.

20. Программа предоставляет необходимые условия для проявления творчества педагогов с применением традиционных и инновационных методов. Программа включает теоретические и практические занятия по законодательному и нормативному правовому, научно-исследовательскому, программно-методическому, практическому обеспечению процесса функционирования и развития дополнительного образования детей и призван обеспечить целенаправленность, целостность и системность действий по совершенствованию качества дополнительного музыкального образования Республики Казахстан в соответствии с современными требованиями.

21. Учебный процесс включает интерактивные методы обучения: дискуссия, мастер-класс, обсуждение видефильмов, совместное решение вопросов, защиту проекта.

22. Целевая группа слушателей Курса: педагоги и специалисты по профилю, работники культуры и искусства организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования детей, независимо от форм собственности и ведомственной подчиненности.

Глава 7. Учебно-методическое обеспечение Программы

23. Учебно-методическое обеспечение – это совокупность всех учебно-методических документов и материалов по модулям учебно-тематического плана Программы, необходимых для организации и осуществления с их помощью обучения педагогов и специалистов по профилю организаций дополнительного образования.

24. Учебно-методическое обеспечение содержит следующие материалы:
учебно-методические пособия;
методические рекомендации для тренера/преподавателя/тьютора, слушателя;
конспекты лекций;
пособия по практическим занятиям;
материалы контроля знаний, умений, навыков;
гlossарий (справочник, словарь);
презентационные и раздаточные материалы;
методические материалы практических занятий;
аудио, видео и мультимедийные материалы;
список учебной литературы, рекомендуемой слушателям в качестве основной, дополнительной литературы и другие.

Учебно-методические комплексы могут использоваться как на бумажных носителях (книги, брошюры), так и в электронном виде.

25. Учебно-методическое обеспечение осуществляется по модулям Программы:

1) нормативный правовой модуль – законодательными и нормативными правовыми актами Республики Казахстан по вопросам образования;

2) психолого-педагогический модуль – электронными образовательными ресурсами (аудио, видеоматериалы, анимации и иллюстрации), методическими материалами тренингов и практических занятий;

3) теоретико-технологический модуль – программами по организации учебно-воспитательной работы, методическими рекомендациями по обновлению содержания образования, учебно-методическими пособиями, справочными материалами (гlossарий, справочник, словарь и другие);

4) практико-ориентированный модуль – разработками современных учебно-методических комплексов, практических занятий, мастер-классов, тренингов, презентационных материалов;

5) каждый модуль – конспектами лекций в печатном или электронном вариантах.

Глава 8. Оценивание результатов обучения

26. По завершении Курса предусматривается у педагогов и специалистов по профилю организаций, реализующих образовательные программы дополнительного образования детей, обновление, пополнение знаний и совершенствование навыков профессиональной компетентности.

27. По завершении учебного процесса с целью контроля и оценки знаний слушателей проводятся (по выбору):

- 1) презентация проекта;
- 2) итоговое тестирование.

28. Тестовые задания по итогам Курса включают вопросы на знание:

- 1) законодательных и нормативных правовых актов системы образования;
- 2) современных подходов к управлению организацией дополнительного образования;
- 3) психолого-педагогических аспектов в процессе творческой деятельности;
- 4) инновационных технологий и методов обучения.

29. Презентация проекта по итогам Курса предусматривает защиту исследовательской работы индивидуально или в группе по изученным модулям.

30. Критерии оценки контрольной работы по итогам реализации Программы.

«Зачет» (тест: 50 процентов и выше) – педагог и специалист по профилю знает проблемную область выполненного задания, понимает первопричины решаемой проблемы, применяет знание для выполнения задания, анализирует и синтезирует подходы (методы, средства, формы, инструментарий и другие) для решения проблемы, оценивает значимость выполнения задания для решения проблем повседневной практики.

«Незачет» (тест: ниже 50 процентов) – педагог и специалист по профилю недостаточно знает проблемную область выполненного задания, не понимает первопричины решаемой проблемы, не применяет знание для выполнения задания, не умеет анализировать и синтезировать подходы (методы, средства, формы, инструментарий и другие) для решения проблемы, низко оценивает значимость выполнения задания для решения проблем повседневной практики.

Глава 9. Посткурсовое сопровождение

31. Посткурсовое сопровождение ориентировано на решение частных задач педагога, состоит из следующих элементов: самоопределение, актуальность компетентностей, обратная связь, непрерывность. Посткурсовой период предполагает полномасштабную рефлексию, творческий отчет об осуществляемой им деятельности после Курса.

32. В посткурсовом сопровождении деятельности педагога используются следующие формы:

- 1) результаты профессионального развития;
- 2) организация и проведение в течение первого календарного года после прохождения Курса не менее трех самостоятельных работ педагогом;
- 3) привлечение педагогов, прошедших Курс и успешно применяющих полученные знания, умения, навыки на практике, к участию в мероприятиях по обмену опытом, публичное признание их опыта (публикации в средствах массовой информации);
- 4) корректировка Программы Курса.

33. Мониторинг посткурсового сопровождения деятельности педагога проводится в течение трех лет один раз в год заочно либо в дистанционной форме.

34. Каждый слушатель после Курса готовит индивидуальный план профессионального развития и направляет творческий отчет организаторам курса.

Глава 10. Список основной и дополнительной литературы

35. Список основной и дополнительной литературы, используемой в ходе проведения учебного процесса Курса:

- 1) Сборник казахских произведений под ред. Е.Ф. Бреусова (составитель Завацкая Г.А.). – Алматы, 2003 г.;
- 2) Банулов Ғ., Жағалова Г. Музыкально-эстетическое воспитание в школе и проблемы организации музыкальных кружков. Музыка в школе №3 (15), 2006г.;
- 3) Лукьянова Р., Гринько Н., Мылтыкбаева М., Сайгафарова Л., Шанбатырова Г., Шемякина Т. Сольфеджио 2ч. Двухголосие. – Астана, 2005г.;
- 4) Д. Кирнарская «Музыкальные способности». «Таланты XXI века», 2004г.;
- 5) З.Бекирова «Формирование познавательной активности на музыкальных занятиях». Музыка элементіде. №4, 2006 г.;
- 6) Формирование социальной компетентности разрешения конфликтных ситуаций, толерантности и взаимодействия в многообразной культурной среде.

Методическое пособие для руководителей системы образования, психологов, педагогов и социальных работников. Асылбекова Л.У. – Астана, 2013 г.;

7) Организация деятельности методической службы как условие развития профессиональной компетентности педагогов дополнительного образования – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Астана, 2014 г.;

8) Методические рекомендации «Профориентационная деятельность в системе дополнительного образования детей» – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Астана, 2015 г.;

9) Методические рекомендации по развитию творческих способностей детей с ограниченными возможностями здоровья – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования» – Астана, 2014 г.;

10) «Методические рекомендации по внедрению STEAM образования» – Национальная академия образования им. И. Алтынсарина – Астана, 2017 г.;

11) Концептуальные подходы к развитию дополнительного образования детей в Республике Казахстан – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Нур-Султан, 2019 г.;

12) Концептуальные основы воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру» – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Нур-Султан, 2019 г.;

13) Обучение дирижированию как педагогический процесс: учебное пособие., Щедрин И. И., ЧГАКИ 2011г.;

14) Народное музыкальное творчество: учебное пособие, Татарина Т. Л. 2016г.;

15) Музыкально-интеллектуальные викторины для детей 11–14 лет: пособие для детских музыкальных школ и детских школ искусств: методическое пособие, Ковалева Е. В., Владос. 2015г.;

16) Теория и методика музыкального воспитания: учебное пособие, Дьяченко И. Ю., 2014г.;

17) В концертмейстерском классе: Размышления педагога. – М.: Музыка, Шендерович Е.М. 1996г.;

18) Психология музыкальных способностей. Теплов Б.М. – М: Академия, 1997 г.;

19) Музыкальная психология. Петрушин В. – М.: Академический проект/Трикта, 2008 г.;

20) Компьютерный набор нот (Finale-2010). Практическое пособие для начинающих. Фурманов В. – М.: Современная музыка, 2011 г.;

21) Методика обучения игре на народных музыкальных инструментах. Общий курс: Учебное пособие. Мицкевич Н.А. – Кемеровский государственный университет культуры и искусств (КемГУКИ), 2007 г.;

22) Музыкальные способности. Кирнарская Д. М., 2004 г.;

23) Вопросы исполнительской подготовки учителя музыки. - М.,1982.

24) Видеозанятия «Художественно-эстетическое творчество детей (музыкальное, художественное, декоративно-прикладное, театральное, хореографическое, кино и др.)» (12 видеозанятий) – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Нур-Султан, 2020 г. <https://www.ziyatker.org/110>.